

тя (принад, стойностъ) като се разпрѣдѣля върху една по-голъма маса основенъ капиталъ, относително (въ %) търпи понижение. За пояснение, нека вземемъ една фабрика за захаръ. Да кажемъ, че тя работи съ капиталъ отъ $2\frac{1}{2}$ мил. лв., отъ които $2\frac{3}{4}$ мил. лв. постоянненъ и $0\frac{1}{2}$ мил. лв. промѣнливъ (отношение $11\frac{1}{2} : 1$), и че печали 300 хил. лв. или 12%. Ако сега приемемъ, че прогреса на техниката диктува на фабриканта да въведе извѣстни нововъведения въ машинарията си и че за тази цѣль ще трѣбва да бжде увеличенъ основниятъ капиталъ, да кажемъ съ 200 хил. лв., а въ сжщото врѣме, че съ това нововъведение разходитъ за персоналъ ще се намалатъ съ 50 хил. лв., като спаднатъ отъ 200 на 150 хил. лв. (отношението между постоянния и промѣнливия капиталъ сега е $16\frac{2}{3} : 1$), то при равни други условия, печалбата на фабриканта ще падне отъ 12% на $11\frac{17}{53}\%$. По този мотивъ, а именно, че % на прѣдприемаческия доходъ при едритѣ прѣдприятия има тенденцията да се понижава по отношение на дребнитѣ прѣдприятия, то кредитнитѣ учрѣждения сж усвоили практиката, почиваща на економическа основа, щото да авансиратъ на едритѣ прѣдприятия суми въ кредитъ съ една лхва, стояща съ нѣщо по-долу, отколкото е текущиятъ % въ дадено врѣме¹⁰⁾.

Заемниятъ процентъ пада въ силно-културнитѣ държави и по мотивъ, че сжщитѣ държави се радватъ на една по-добра организация на своето кредитно дѣло; тамъ нито една свободна сума, па била тя дори и най-незначителната, не остава въ инертно (мъртво) състояние, тъй като тя се привлича отъ банцитѣ, които иматъ слѣдъ това възможность да ѝ дадатъ едно ползотворно направление. Освѣнъ това, при усиленото обращение на кредитнитѣ документи, — записътъ, мѣнителницата и чекътъ, — маса сдѣлки възникватъ и се изравняватъ, безъ да става нужда отъ налични пари. А това отъ своя страна дава възможность да се образува излишенъ капиталъ, който отива за усилване на производството и размѣната. Ето защо прѣдлагането на капитали въ такива държави е по-голъмо спрото търсенето, вслѣдствие на което пкъ пазарната цѣна на паритѣ (заемненъ %), въ свгласие съ общия законъ за прѣдлагането и търсенето, пада.

¹⁰⁾ Въпросътъ за намалението въ историята на прѣдприемаческия доходъ има твърдѣ важни економически послѣдствия и дори, наредъ съ въпроса за суперпродукцията, е сждбоносенъ за днешния капиталистически строй: а) за да запазятъ на извѣстно равнище нормата на печалбата едритѣ прѣдприятия прибѣгватъ до сдружаванята отъ рода на картелитѣ и трѣстоветѣ; б) за да се спобиятъ поне отъ части съ изгодитѣ на едритѣ прѣдприятия, дребнитѣ производители търсятъ спасение въ кооперацията; в) наемното работничество отъ трета страна, създателятъ на принадената стойностъ, като не вижда вслѣдствие въвеждането на машинизма и конкуренцията между самитѣ работници (като продуктъ отъ свърхнаселение) едно относително подобръние на своето материално положение, — мобилизира силитѣ си, за да експроприира прѣдприятията, които, по горнитѣ мотиви, сж изгубили вече отчасти своятъ едноличенъ характеръ (като се управляватъ отъ държавата, акционерно дружество и пр.), за да ги прѣобърне напълно въ обществени и да въдвори по този начинъ господството на колективизма.